Сборник съдебна практика

ОПРЕДЕЛЕНИЕ НА СЪДА (втори състав)

24 септември 2019 година*

„Преюдициално запитване — Спешно преюдициално производство — Съдебно сътрудничество по наказателноправни въпроси — Директива (ЕС) 2016/343 — Член 7, параграф 4 — Укрепване на някои аспекти на презумпцията за невиновност и на правото на лицата да присъстват на съдебния процес в наказателното производство — Право на лицата да запазят мълчание и да не се самоуличават — Споразумение, сключено между прокурора и извършителя на престъпление — Одобряване на споразумението от съда — Условие — Съгласие на останалите обвиняеми — Харта на основните права на Европейския съюз — Неприложимост“

По дело C-467/19 PPU

с предмет преюдициално запитване, отправено на основание член 267 ДФЕС от Специализирания наказателен съд (България) с акт от 19 юни 2019 г., постъпил в Съда на 19 юни 2019 г., в рамките на наказателно производство срещу

**QR,**

с участието на:

**Специализирана прокуратура,**

**YM,**

**ZK,**

**HD,**

СЪДЪТ (втори състав),

състоящ се от: Ал. Арабаджиев, председател на състава, T. von Danwitz, C. Vajda (докладчик), P. G. Xuereb и A. Kumin, съдии,

генерален адвокат: G. Hogan,

секретар: A. Calot Escobar,

предвид искането на запитващата юрисдикция от 19 юни 2019 г., постъпило в Съда на 19 юни 2019 г., преюдициалното запитване да бъде разгледано по реда на спешното производство по член 107 от Процедурния правилник на Съда,

предвид решението на втори състав от 10 юли 2019 г. да уважи това искане,

* Език на производството: български.

постанови настоящото

## Определение

1 Преюдициалното запитване се отнася до тълкуването на член 7, параграф 4 от Директива (ЕС) 2016/343 на Европейския парламент и на Съвета от 9 март 2016 година относно укрепването на някои аспекти на презумпцията за невиновност и на правото на лицата да присъстват на съдебния процес в наказателното производство (ОВ L 65, 2016 г., стр. 1), до тълкуването на членове 47 и 52 от Хартата на основните права на Европейския съюз (наричана по-нататък „Хартата“) и до тълкуването на принципите на ефективност и равно третиране.

2 Запитването е отправено във връзка с наказателно производство, образувано срещу четирима български граждани — QR, YM, ZK и HD, по обвинение в участие в организирана престъпна група.

### Правна уредба

#### *Правото на Съюза*

*Хартата*

3 Член 20 от Хартата е озаглавен „Равенство пред закона“ и гласи:

„Всички хора са равни пред закона“.

4 Член 51 от Хартата е озаглавен „Приложно поле“ и гласи:

„1. Разпоредбите на настоящата харта се отнасят за институциите, органите, службите и агенциите на Съюза при зачитане на принципа на субсидиарност, както и за държавите членки, единствено когато те прилагат правото на Съюза. В този смисъл те зачитат правата, спазват принципите и насърчават тяхното прилагане в съответствие със своите компетенции и при зачитане на предоставените в Договорите компетенциите на Съюза.

2. Настоящата харта не разширява приложното поле на правото на Съюза извън компетенциите на Съюза, не създава никакви нови компетенции или задачи за Съюза и не променя компетенциите и задачите, определени в Договорите“.

*Директива 2016/343*

5 Съображение 9 от Директива 2016/343 гласи:

„Целта на настоящата директива е да се укрепи правото на справедлив съдебен процес в наказателното производство посредством установяване на общи минимални правила във връзка с някои аспекти на презумпцията за невиновност и правото на лицата да присъстват на съдебния процес“.

6 Член 1 от тази директива е озаглавен „Предмет“ и гласи:

„С настоящата директива се установяват общи минимални правила относно:

а) някои аспекти на презумпцията за невиновност в наказателното производство;

б) правото на лицата да присъстват на съдебния процес в наказателното производство“.

7 Член 2 от Директивата е озаглавен „Приложно поле“ и предвижда:

„Настоящата директива се прилага по отношение на физическите лица, които са заподозрени или обвиняеми в наказателно производство. Тя се прилага на всички етапи на наказателното производство от момента, в който лицето е заподозряно или обвинено в извършването на престъпление или на предполагаемо престъпление, до влизането в сила на решение, с което окончателно се установява дали лицето е извършило съответното престъпление“.

8 Член 7 от същата директива е озаглавен „Право на лицата да запазят мълчание и да не се самоуличават“ и параграф 4 от него предвижда:

„Държавите членки могат да позволят на своите съдебни органи да вземат предвид оказването на съдействие от страна на заподозрения и обвиняемия, когато определят наказанието“.

***Българското право***

9 Член 381 от Наказателно-процесуалния кодекс (НПК) е озаглавен „Споразумение за решаване на делото в досъдебното производство“ и съгласно алинеи 1—6 от него след приключване на разследването обвиняемият, ако се признава за виновен, може чрез защитника си да сключи с прокурора писмено споразумение за решаване на делото. Със споразумението обвиняемият се признава за виновен, отказва се от съдебно разглеждане на делото по общия ред и се съгласява да му бъде наложено определено наказание. Това наказание винаги е по-леко от онова, което обвиняемият би получил, ако делото се разглежда по общия ред.

10 Член 381, алинея 7 от НПК гласи:

„Когато производството е срещу няколко лица […], споразумение може да бъде постигнато за някои от лицата […]“.

11 Член 382 от НПК е озаглавен „Произнасяне по споразумението от съда“ и предвижда:

„(1) Споразумението се внася от прокурора в съответния първоинстанционен съд незабавно след изготвянето му заедно с делото.

[…]

(5) Съдът може да предлага промени в споразумението, които се обсъждат с прокурора и защитника. Последен се изслушва обвиняемият.

(6) В съдебния протокол се вписва съдържанието на окончателното споразумение, което се подписва от прокурора, защитника и обвиняемия.

(7) Съдът одобрява споразумението, когато не противоречи на закона и морала.

(8) Когато съдът не одобри споразумението, той връща делото на прокурора. В този случай самопризнанието на обвиняемия […] няма доказателствена стойност. […]“.

12 Член 383 от НПК е озаглавен „Последици от решаване на делото със споразумение“ и гласи, че одобреното от съда споразумение има последиците на влязла в сила присъда.

13 Член 384 от НПК е озаглавен „Споразумение за решаване на делото в съдебното производство“ и гласи:

„(1) […] първоинстанционният съд може да одобри споразумение за решаване на делото, постигнато след образуване на съдебното производство […].

[…]

(3) В този случай споразумението се одобрява само след съгласието на всички страни“.

**Спорът в главното производство и преюдициалният въпрос**

14 От акта за преюдициално запитване следва, че Специализираната прокуратура (България) е повдигнала обвинения на четири лица, а именно QR, YM, ZK и HD, и е внесла обвинителен акт в Специализирания наказателен съд (България).

15 QR е обвинен, че е ръководил организирана престъпна група, поставила си за цел да извършва престъпленията лихварство и изнудване. Останалите трима души са обвинени в участие в тази организирана престъпна група.

16 QR е обвинен също така, че в четири отделни случая е извършил изнудване. Първото от тях извършил заедно с HD, второто — заедно със ZK и HD, третото — сам, а четвъртото — заедно с YM и ZK. И за четирите деяния е посочено, че са извършени в поръчение на организираната престъпна група.

17 QR се признава за виновен по всички тези обвинения. Неговият защитник и прокурорът сключват писмено споразумение, с което му е наложено по-леко наказание от предвиденото в закона. QR е съгласен със споразумението, което съответно е подписано от прокурора, от QR и от защитника му.

18 YM и защитникът му изразяват несъгласие и се противопоставят на сключването на това споразумение. ZK и защитникът му считат, че е безсмислено да изразяват съгласие или несъгласие, доколкото несъгласието на YM е пречка за сключване на споразумението. HD и защитникът му не изразяват становище по този въпрос.

19 В съответствие с националните процесуални правила споразумението е представено на запитващата юрисдикция за одобрение. Тя пояснява, че когато такова споразумение се сключва в съдебната фаза на наказателното производство и има няколко обвиняеми, компетентният съд може да одобри споразумението само след съгласието на всички страни. В това отношение запитващата юрисдикция уточнява, че в част от практиката на Върховния касационен съд (България) това изискване е тълкувано буквално — в смисъл че за одобряване на споразумението е необходимо съгласие от всички обвиняеми по съответното наказателно дело.

20 Запитващата юрисдикция смята, че когато един обвиняем даде съгласие за сключването на споразумение от негов съобвиняем, това увеличава вероятността делото срещу самия него да приключи с осъдителна присъда. От една страна, сключилият такова споразумение съобвиняем става свидетел по делото и е налице възможност да даде показания, които са във вреда на

останалите обвиняеми. От друга страна, в част от националната съдебна практика се приема, че споразумението е окончателен съдебен акт по същество, който действа спрямо всички обвиняеми.

21 Запитващата юрисдикция обаче се съмнява дали изискването да се получи съгласие от всички обвиняеми, е съвместимо с член 7, параграф 4 от Директива 2016/343, с член 47, първа и втора алинея и член 52, параграф 1 от Хартата, както и с принципите на ефективност и равно третиране.

22 При тези условия Специализираният наказателен съд решава да спре производството и да постави на Съда следния преюдициален въпрос:

„Съответна ли е на чл. 7 ал. 4 от Директива № 2016/343, на чл. 47 и чл. 52 от Хартата, на принципа за равенство и ефективност, такава съдебна практика на национален закон относно одобряване от съда на сключено споразумение между обвинението и защитата, която поставя съгласието на останалите обвиняеми като условие за одобряването му и това съгласие е нужно само за съдебната фаза на производството?“.

**По спешното преюдициално производство**

23 Запитващата юрисдикция представя искане преюдициалното запитване да бъде разгледано по реда на спешното преюдициално производство, предвидено в член 107 от Процедурния правилник на Съда.

24 В подкрепа на искането си запитващата юрисдикция в частност отбелязва, че QR е с мярка за неотклонение „задържане под стража“, а срокът на задържането му зависи от отговора на поставения въпрос, доколкото, докато Съдът не отговори, тя не може да се произнесе по обсъждането в главното производство споразумение, което предвижда наказание лишаване от свобода с намален срок.

25 В това отношение трябва да се подчертае, на първо място, че разглежданото тук преюдициално запитване се отнася до тълкуването на Директива 2016/343, която е сред актовете, уреждани от част трета, дял V от Договора за функционирането на ЕС относно пространството на свобода, сигурност и правосъдие. Следователно запитването може да бъде разгледано по реда на спешното преюдициално производство, предвидено в член 23а от Статута на Съда на Европейския съюз и член 107 от Процедурния правилник на Съда.

26 На второ място, що се отнася до критерия за спешност, има постоянна практика на Съда, че следва да се вземе предвид обстоятелството, че понастоящем заинтересованото лице в главното производство не е на свобода и че продължаването на срока на задържането му зависи от изхода на спора в главното производство (решение от 27 май 2019 г., OG и PI (Прокуратури на Любек и на Цвикау), C-508/18 и C-82/19 PPU, EU:C:2019:456, т. 38 и цитираната съдебна практика). В настоящия случай от данните в представената на Съда преписка личи, че QR не е на свобода и че срокът на задържането му зависи от изхода на спора в главното производство.

27 При тези условия на 10 юли 2019 г. по предложение на съдията докладчик и след изслушване на генералния адвокат втори състав на Съда реши да уважи искането на запитващата юрисдикция за разглеждане на това преюдициално запитване по реда на спешното преюдициално производство.

**По преюдициалния въпрос**

28 Съгласно член 99 от Процедурния правилник на Съда, когато отговорът на преюдициалния въпрос се налага недвусмислено от съдебната практика или не оставя място за разумно съмнение, Съдът може във всеки един момент да се произнесе с мотивирано определение по предложение на съдията докладчик и след изслушване на генералния адвокат.

29 Тази разпоредба следва да се приложи по отношение на разглежданото понастоящем преюдициално запитване.

30 С въпроса си запитващата юрисдикция иска по същество да установи дали член 7, параграф 4 от Директива 2016/343, член 47, първа и втора алинея и член 52, параграф 1 от Хартата, принципът на ефективност и закрепеният в член 20 от Хартата принцип на равно третиране трябва да се тълкуват в смисъл, че не допускат одобряването от съда на споразумение за решаване на делото като разглеждането в главното производство, сключено между обвиняем за участие в престъпна група и прокурора, да зависи от условието останалите обвиняеми за участие в тази престъпна група да дадат съгласие за сключването на това споразумение.

31 В това отношение следва да се отбележи, че съгласно член 2 от Директива 2016/343 същата се прилага по отношение на физическите лица, които са заподозрени или обвиняеми в наказателно производство. Тя се прилага на всички етапи на наказателното производство от момента, в който лицето е заподозряно или обвинено в извършването на престъпление или на предполагаемо престъпление, до влизането в сила на решение, с което окончателно се установява дали лицето е извършило съответното престъпление. Същевременно от акта за преюдициално запитване е видно, че четиримата обвиняеми в главното производство са именно обвиняеми в наказателно производство и че все още не е постановено решение, с което окончателно да се установява дали са виновни в извършването на съответното престъпление.

32 В този контекст следва да се припомни, че видно от съображение 9 и член 1 от Директива 2016/343, целта ѝ е установяването на общи минимални правила в наказателното производство във връзка с някои аспекти на презумпцията за невиновност и правото на лицата да присъстват на съдебния процес (решение от 5 септември 2019 г., AH и др. (Презумпция за невиновност), C-377/18, EU:C:2019:670, т. 38 и цитираната съдебна практика).

33 В този смисъл член 7 от Директива 2016/343 установява някои общи правила за правото на лицата да запазят мълчание и да не се самоуличават. Това е контекстът, в който член 7, параграф 4 предвижда, че държавите членки могат да позволят на своите съдебни органи да вземат предвид оказването на съдействие от страна на заподозрения и обвиняемия, когато определят наказанието.

34 Следователно последно посочената разпоредба единствено оставя възможност на държавите членки — в контекста на правото на лицата да запазят мълчание и да не се самоуличават — да позволят на своите съдебни органи да вземат предвид съдействието на обвиняемия, когато определят наказанието му. Ето защо, доколкото не възлага никакво задължение на държавите членки да гарантират, че тези органи ще вземат предвид въпросното съдействие, упоменатата разпоредба не предоставя на обвиняемия право да получи по-ниско наказание, ако окаже съдействие на съдебните органи, например като сключи споразумение с прокурора, с което се признава за виновен.

35 Освен това член 7, параграф 4 от Директива 2016/343 не определя реда и условията във връзка с евентуално предоставената на съдебните органи възможност да вземат предвид оказването на съдействие от страна на обвиняемия, когато определят наказанието — редът и условията за това са въпрос единствено на националното право.

36 Оттук следва, че член 7, параграф 4 от Директива 2016/343 не урежда въпроса дали одобряването на споразумение за решаване на делото може или не може да зависи от изискване за съгласие като обсъждането в главното производство.

37 Що се отнася до посочените от запитващата юрисдикция разпоредби на Хартата, следва да се отбележи, че Хартата не е приложима по делото в главното производство.

38 Всъщност съгласно член 51, параграф 1 от Хартата нейните разпоредби се отнасят за държавите членки единствено когато те прилагат правото на Съюза. Съгласно параграф 2 от този член Хартата не разширява приложното поле на правото на Съюза извън компетенциите на Съюза, „не създава никакви нови компетенции или задачи за Съюза и не променя компетенциите и задачите, определени в Договорите“. В този смисъл Съдът трябва да тълкува правото на Съюза с оглед на Хартата в пределите на предоставената на последния компетентност (решение от 10 юли 2014 г., Julián Hernández и др., C-198/13, EU:C:2014:2055, т. 32 и цитираната съдебна практика).

39 Видно от разясненията по член 51 от Хартата, които съгласно член 52, параграф 7 от нея трябва да се вземат надлежно под внимание, понятието „прилагане“, предвидено в член 51, потвърждава установената още преди влизането в сила на Хартата практика на Съда относно приложимостта на основните права в Съюза като общи принципи на правото на Съюза, съгласно която задължението да се зачитат основните права, гарантирани в правния ред на Съюза, обвързва държавите членки единствено когато те действат в приложното поле на правото на Съюза (решение от 10 юли 2014 г., Julián Hernández и др., C-198/13, EU:C:2014:2055, т. 33 и цитираната съдебна практика).

40 В това отношение е важно да се припомни, че понятието „прилагане на правото на Съюза“ по смисъла на член 51 от Хартата предполага съществуването на връзка между правния акт на Съюза и разглежданата национална мярка, надхвърляща сходството между разглежданите области или непрякото въздействие на една от областите върху другата (решение от 10 юли 2014 г., Julián Hernández и др., C-198/13, EU:C:2014:2055, т. 34 и цитираната съдебна практика).

41 Съдът в частност е приемал, че основните права на Съюза са неприложими по отношение на дадена национална уредба, тъй като разпоредбите на Съюза в съответната област не възлагат каквото и да било конкретно задължение на държавите членки във връзка с разглежданото в главното производство положение (решение от 10 юли 2014 г., Julián Hernández и др., C-198/13, EU:C:2014:2055, т. 35 и цитираната съдебна практика).

42 В разглеждания тук случай, както следва от точка 34 от настоящото определение, правото на Съюза не възлага на държавите членки каквото и да било задължение да позволят на своите съдебни органи да вземат предвид, когато определят наказанието, оказването на съдействие от страна на заподозрения и обвиняемия, в частност чрез сключването на споразумение с прокурора, с което лицето се признава за виновно в замяна на по-ниско наказание.

43 Следователно изискване за съгласие като обсъждането в главното производство, от което зависи одобряването на споразумението за решаване на делото, не би могло да се смята за въведено при прилагане на правото на Съюза по смисъла на член 51, параграф 1 от Хартата.

44 Що се отнася до принципа на ефективност, достатъчно е да се констатира, както следва от точка 34 от настоящото определение, че правото на Съюза не предоставя на обвиняемия правото да сключва споразумение с прокурора в замяна на по-ниско наказание, каквото е споразумението, обсъждано в главното производство. Следователно принципът на ефективност не се прилага по отношение на изискване за съгласие като обсъждането в главното производство, предвидено като условие за одобряването на подобно споразумение.

45 При тези условия на поставения въпрос следва да се отговори, че член 7, параграф 4 от Директива 2016/343 трябва да се тълкува в смисъл, че не урежда въпроса дали одобряването от съда на споразумение за решаване на делото като разглежданото в главното производство, сключено между обвиняем за участие в престъпна група и прокурора, може или не може да зависи от условието останалите обвиняеми за участие в тази престъпна група да дадат съгласие за сключването на това споразумение.

**По съдебните разноски**

46 С оглед на обстоятелството, че за страните по главното производство настоящото дело представлява отклонение от обичайния ход на производството пред запитващата юрисдикция, последната следва да се произнесе по съдебните разноски.

По изложените съображения Съдът (втори състав) определи:

**Член 7, параграф 4 от Директива (ЕС) 2016/343 на Европейския парламент и на Съвета от 9 март 2016 година относно укрепването на някои аспекти на презумпцията за невиновност и на правото на лицата да присъстват на съдебния процес в наказателното производство трябва да се тълкува в смисъл, че не урежда въпроса дали одобряването от съда на споразумение за решаване на делото като разглежданото в главното производство, сключено между обвиняем за участие в престъпна група и прокурора, може или не може да зависи от условието останалите обвиняеми за участие в тази престъпна група да дадат съгласие за сключването на това споразумение.**

Подписи